

— wat denk je, zullen we maar gauw naar hem toe- gaan? In elk geval zoodra onze verloving officieel is."

"Ik wil niets anders, hetzij naast jou op den troon, hetzij thuis of ginds in den oorlog, in vreugde of droef- heid, dan jou dienen, je zorgen en moeiten helpen dra- gen, ons volk dienen! Maar weet, dat ik je evenzeer zou liefhebben, als je een eenvoudige landedelman was; ik heb j o u lief, Gustaaf Adolf, niet den koning." En met oogen, nat van tranen, keek ze hem aan.

Vier en twintig uur later zat Gustaaf Adolf met bleek en somber gezicht achter zijn werktafel, het hoofd ge- steund in de handen. Eenige uren geleden had hij een onderhoud met zijn moeder gehad, waarin hij zijn ver- loving met gravin Ebba Brahe mededeelde en haar om haar moederlijken zegen vroeg. Weliswaar was hij overal op voorbereid geweest, maar wat hem nu over- kwam, overtrof toch alles. Nog nooit had hij haar zoo boos gezien; haar stem sloeg over van drift. Al de hoogmoed van deze trotsche, heerszuchtige vrouw kwam naar voren en zij uitte de grootste beledigingen aan het adres van haar zoon en de jonge hofdame. Al dien tijd had Gustaaf Adolf zich beheerscht, met hevige inspanning, maar eindelijk stooft hij op, zijn gestalte scheen te groeien en met vlamme oogen keek hij Christine aan, zoodat zij enkele stappen terugweek.

"Weeg uw woorden," riep hij scherp, "mij moogt u beledigen, ik zal zwijgen en het verdragen, maar nooit dit meisje, dat rein is als een engel. Steeds heb ik u met kinderlijke liefde en eerbied behandeld, u weet dat heel goed, maar u hebt niet het recht u te mengen in de aangelegenheden van mijn hart, evenmin als in de staatszaken; beide zijn mijn eigen terrein en ik duld van niemand eenige inmenging, ook niet van u. Ik ben de koning. Uwe Majesteit geieve dit wel te bedenken."

Met een ruk had hij zich omgedraaid om heen te gaan, maar zij had zich snel bedacht en trad hem in den weg. Het was merkwaardig, zooals deze vrouw zich kon beheerschen! Wel vlamden nog haar oogen en haar wangen gloeiden, maar met opvallend rustige stem sprak zij: „Vergeef mij, mijn zoon. Dat je zoo onbedacht kon handelen, deed mij een oogenblik mijn zelfbeheersching verliezen; ik zal trachten kalm te zijn en wanneer jij wilt, zullen wij deze zaak nog eens rustig bespreken." Zij bood hem de hand, die hij nauwelijks aanraakte; toen verliet hij het vertrek. De strijd om zijn geluk was begonnen, maar hij zou volhouden. Hij zou zijn moeder geen haarbreed toegeven. In staats- zaken kwam het er op aan, met allen overleg te plegen, maar hier had alleen de liefde te beslissen.

Te zelfder tijd zat koningin Christine nog steeds op de kamer waar het onderhoud met haar zoon had plaats gehad; tranen van woede liepen over haar gezicht. Zij balde de vuisten, en stampvoetend mompelde zij:

"Ik verdraag het nooit en zal middelen en wegen vinden om hen te scheiden. Als de Lauenburger komt, zal ik zien of deze mij van dienst kan zijn. Zijn kansen zijn weliswaar slecht, maar graaf Magnus zal mis- schien zelf zijn vaderlijk machtwoord spreken." — zij lachte boos — „en zoo niet, dan denk ik, dat ik nog wel andere wegen kan vinden om het doel te bereiken."

Aan den avonddisch was zij vroolijk en spraakzaam als altijd en niemand vermoedde wat in haar omging. Tegenover haar zoon was zij zóó vriendelijk, dat deze nieuwen moed begon te scheppen. Er scheen in den engen familiekring een tevreden stemming te heerschen.

(Wordt vervolgd.)

Tijdgenooten van Willem van Oranje

Landraad Graaf van Egmond

IN ZIJN MET ZWART LAKEN BEHANGEN kamer ligt Egmond in zijn eersten slaap.

Het is de nacht van 4 op 5 Juni 1568.

Gerucht aan de deur wekt den Graaf, en bij het schemerig licht, dat de eenzame kaars op tafel om zich

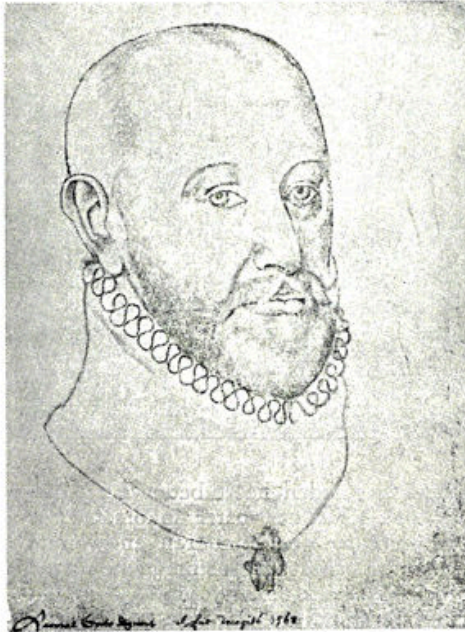
verspreidt, ontwaart Egmond den bis- chop van Yperen.

Wat drijft den eerwaar- den vader in het nachtelijk uur in de ka- mer van dezen gevangene?

Ach, de bis- chop is gezond- den met een harde bood- schap.

Hij heeft de moeilijke taak, den Graaf zijn doodvonnis voor te lezen. Egmond springt over- eind.

„Maar dat kan niet waar zijn!"

Lambert Graaf van Egmond

„En toch is het zoo!" en de bisschop toont den onthutsten edelman het door koning Philips zelf ge- teekende vonnis.

Egmond schoot in den lach.

Dat moest een vergissing zijn.

Het was mogelijk, dat de koning vertoornd was op zijn dienaar, maar hem laten onthoofden, morgen reeds, neen, dat was niet denkbaar.

Maar op somberen toon herhaalde de bisschop zijn noodlottige boodschap.

Neen, hier was geen vergissing in 't spel.

Egmond schudde het hoofd.

Was de koning dan alles vergeten, wat Egmond voor hem en den keizer had gedaan?

Hadden niet de velden van St. Quentin en Greve- lingen gedaverd van zijn roem? Had hij niet tot tweemaal toe Frankrijk doen sidderen en werd hij deswege door het volk niet genoemd „de verlosser van Vlaanderen"?

't Is waar, hij had tegen Granvelle geageerd. Met Oranje en Rome had hij er op aangedrongen, dat de koning den kardinaal zou verwijderen.

Was dat dan 'n doodzonde?

Moest hij dat verzet met den dood boeten?

Onmogelijk!

Hij was immers 'n trouw aanhanger der Roomsche kerk.

Hij had als stadhouder des konings de ketters in Vlaanderen fel vervolgd — Valenciennes kon het ge- tuigen, en toen de koning opnieuw den eed van trouw had geëischt, had Oranje dien eed geweigerd, maar hij had gezworen.

Weer raken Egmonds gedachten vast op datzelfde punt: het moet een vergissing zijn!

De bisschop schudt andermaal het hoofd.

Dan steekt hij den vinger op.

„Hooft ge dat, Egmond?”

„Er wordt getimmerd,” antwoordt de graaf.

„Men timmert uw schavot . . .”

Met één sprong is Egmond uit z'n bed. Hij schiet z'n kleeren aan en loopt naar het met zwart laken afgesloten raam.

De Groote Markt biedt een fantastisch tooneel.

Bij het walmende licht van talrijke fakkels zijn daar de timmerlieden bezig, 'n schavot op te slaan.

„Dus tóch?”

„Inderdaad!”

Egmond zet zich op een stoel neer en schelt zijn bediende.

„Breng vijf kaarsen en schrijfgereedschap.”

De bisschop verwondert zich en zegt: „Ik ben gekomen om u op den dood voor te bereiden.”

Graaf Egmond knikt, hij begrijpt het, maar hij heeft het nog druk; eerst moet zijn werk af.

„Wanneer zal het zijn?” vraagt hij dof.

„Morgenmiddag om twaalf uur.”

De torenklok van de St. Gudule speelt het middernachtelijk uur.

Graaf Egmond heeft dus nog juist twaalf uur te leven.

Hij neemt pen en papier en schrijft aan zijn vrouw. Tranen bevochtigen het papier, nu hij haar schrijft. Hij denkt terug aan de schitterende bruiloft te Spiers, nu vier en twintig jaar geleden, waar Karel V en zijn broeder Ferdinand gasten waren.

Moet Sabina van Beieren nu reeds weduwe worden, en op zulk een wijze?

Och, zij kent nog niet het lot, dat boven haar hoofd hangt. Zij vleit zich met 'n ijdele hoop.

Nog dezen morgen is zij Alva te voet gevallen en heeft genade gevraagd voor haar man. En de hertog heeft haar getroost; hij zeide, „dat zij zich maar rustig zou houden, morgen zou haar man uitgaan.”

Als de brief aan zijn vrouw gereed is, schrijft Egmond aan den koning.

Dat is Egmond!

Geen man met een stoer karakter als Willem van Oranje. 'n Halfslachtig man, „een vriend van rook,” zooals Granvelle hem noemde. Aan den man, die gereed staat, hem gerechtelijk te laten vermoorden, schrijft hij een brief met betuiging van trouw en afhankelijkheid, vraagt hij vergiffenis van begane misgrepen en smeekt hijerbarming voor zijn vrouw, kinderen en bedienden.

Ook deze brief is gereed.

Hetisdoodstil in de gevangenkamer. Alleen het kloppen van de hamers wordt gehoord.

Die hamerslagen zijn het requiem, dat koning Philips zingt voor zijn trouwen dienaar. Ze roepen Egmond weer tot de werkelijkheid terug.

Nu is hij gereed om naar den bisschop te luisteren.

Hij ontvangt den laatsten zegen der kerk; haar laatste absolutie ook.

Aan de kim begint het te lichten.

De dag des bloeds breekt aan.

„Oranje!” flitst het door Egmonds brein.

Dus heeft „slimme Willem” tóch gelijk gehad. Geen pardon voor 's lands grooten!

Egmond heeft Oranje's woorden niet geloofd. Door Philips vleierij heeft hij zich laten verblinden. Zijn ijdelheid heeft hem parten gespeeld. Noemde Granvelle hem niet „een opgeprikte goudsbloem”?

Egmond heeft Spaansche honing gelikt en die honing blijkt een bitteren nasmaak te hebben.

De hamerslagen zijn verstomd.

Het schavot is gereed en straks gaat Egmond, door een escorte soldaten begeleid, van het Broodhuis naar het schavot.

Hij is de brug geweest, waarover de Spanjaarden ons land zijn binnen gekomen, en naar het woord van Oranje wordt nu de brug afgebroken.

Nog op weg naar het schavot bidt Egmond voor den koning.

„Zou er nog genade zijn?” vraagt hij aan Romero op het schavot. Doch deze antwoordt ontkennend.

Toen wist Egmond . . .

De bisschop van Yperen ondersteunt hem, als hij het kruisbeeld kust, en nadat hij zijn geest in Gods handen bevolen heeft, ontvangt hij den doodenden slag.

Egmonds wuftheid heeft hem ten val gebracht. Hij miste het doorzicht, dat Oranje bezat en dezen zou maken tot den redder van ons land.

P. DE ZEEUW J.G.Z.

Naar een schilderij van Klaus Bergen

AVOND IN HET VISSCHERSDORP

KLEINE HAMERS

Het is noodzakelijk, de jeugd het onderwijs aangenaam te maken, en Tasso zegt, dat men honing moet doen in de voor een kind gereed gemaakte medicijnen; maar in een eeuw, waarin den kinderen de droogste kundigheden langs den aanlokkelijken weg van onderhoudende spelen worden geleerd, heeft men weinig reden om voor de gevolgen voor een al te ernstige of te gestreng ingerichte studie beducht te zijn. De geschiedenis van Engeland is thans tot een kaartspel gemaakt; de meetkundige voorstellen tot legkaarten en raadsels; en naar men ons verzekerd heeft, kan het rekenen genoegzaam aangeleerd worden, door eenige uren in de week te besteden aan een nieuwe en meer ingewikkelde inrichting van het Ganzebord. Er hapert nog maar ééne schrede aan, en de Artikelen des Geloofs en de Tien Geboden zullen op dezelfde wijze geleerd worden, zonder dat men het deftige gelaat, den deftigen toon, en de vrome oplettendheid zal behoeven, tot hiertoe van de welopgevoede jeugd op dit gebied gevorderd. Intusschen mag men wel ernstig in overweging nemen, of zij, die gewoon zijn, alleen door zulke middelen onderwijs te ontvangen, er niet toe zullen komen, om alles, wat hun voorkomt onder de gedaante van studie, te verwerpen; of zij, die de geschiedenis door speelkaarten leeren, er niet toe zullen vervallen, om aan het middel boven het doel den voorkeur te geven, en of, zoo wij de waarheden van den godsdienst spelend onderwijzen, onze leerlingen niet langzamerhand zullen verleid worden, hun godsdienst slechts als spel te beschouwen.

Walter Scott. Waverley ± 1805.

Wat zou Sir Walter wel zeggen, als hij in onze dagen eens kon rondkijken?

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

HOORNE

„LIGT EGMOND DAAR?”

Koud en hard klinkt de vraag, die Hoorne doet, als hij boven aan de trap van het schavot is gekomen.

Het is een warme zomerdag — 5 Juni 1568 — en het loopt tegen den middag.

Maar ondanks de drukkende hitte is de Grootte Markt te Brussel zwart van menschen. Zij willen er getuigen van zijn, hoe de koning van Spanje z'n dienaars beloont.

Onder een zwart laken ligt reeds het onthoofde lichaam van Egmond.

Hoorne zal hem spoedig volgen.

Er is de laatste uren veel door Hoorne's ziel gegaan en een trek van bitterheid ligt op z'n gelaat, nu hij gereed staat, den doodelijken slag te ontvangen.

Eén uur voor middernacht is hem zijn vonnis voorgelezen en dat vonnis heeft hem bitter gegriefd. Was dat dan het loon, dat Philips uitbetaalde aan zijn trouwe dienaren, de grooten des lands?

In vogelvlucht gaat de geschiedenis van de laatste jaren aan Hoorne's geest voorbij. Ridder van het Gulden Vlies had Philips hem gemaakt, Stadhouders van Gelderland, Admiraal der Nederlanden.

En aan hem was de eervolle taak opgedragen, den monarch naar Spanje te brengen.

Dat was in 1559 geweest.

Hoorne herinnert het zich nog levendig. 'n Schitterend gezicht was het geweest, toen de vloot van negentig schepen de reede van Vlissingen verliet.

Vroolijk hadden de vlaggen gewapperd en de kanonnen hadden toen afscheidsschoten doen hooren.

260

Philips van Montmorency, Graaf van Hoorne

De reis was geen spelevaart geworden; de vloot werd door storm bebloopen en slechts de groote bekwaamheid van den Admiraal redde Philips het leven.

Uit dankbaarheid liet de koning bij zijn aankomst in Spanje een aantal ketters verbranden! Zoo vierde Philips zijn behouden thuiskomst. Hoorne

heeft gerild, toen het tooneel hem weer voor den geest kwam.

Vier jaar lang had hij daarna in Spanje vertoefd; de koning had hem met gunstbewijzen en eer overladen, en eindelijk na herhaald verzoek had hij hem verlof gegeven, naar de Nederlanden terug te keeren.

Daar gekomen, had hij meegedaan met Oranje en Egmond tegen Granvelle.

Maar was dat dan een doodzonde?

Hier, staande op het schavot, wordt Hoorne nog rood van kwaadheid, als hij denkt aan de tyrannie van den kardinaal.

De opzet was gelukt, Granvelle was teruggeroepen, maar het schavot van vandaag is het bloedige antwoord, dat de koning geeft op de actie der Grooten.

De priester nadert nu den veroordeelde, met het crucifix in de hand. Hij wil hem gelegenheid geven het kruisbeeld te kussen.

Doch Hoorne wendt het hoofd af en maakt met de hand een afwerend gebaar.

Dus toch een ketter? peinst de priester.

Welneen, Hoorne is geen ketter, maar een man van karakter.

De schaaftichtige aanhankelijkheid van Egmond is hem vreemd.

Hij heeft dezen nacht geen brieven geschreven aan Philips en Alva.

Hij kon het niet!

't Behoefde ook niet, want hij was zich geen schuld bewust, al bevatte zijn aanklacht niet minder dan drie en zestig punten.

Daar valt het oog van den veege op zijn wapen. Het hangt daar... omgekeerd aan het schavot. En weer vliegt het bloed hem naar de wangen. Bitter bijt hij er uit: „Dien smaad heb ik niet verdiend!”

Hij betreurt het nu, dat hij meer naar Egmond heeft geluisterd dan naar Oranje. Willem heeft den justen kijk op Philips gehad, Egmond niet en hijzelf ook niet.

Hij heeft na de troebelen van '66 den nieuwen ced

van trouw aan den koning afgelegd, dien Oranje weigerde.

Hoe kon hij zoover komen?

't Is waar, hij heeft zich daarna mokkend teruggetrokken op zijn kasteel te Weert, maar daar heeft hij dan toch weer den Roomschen eeredienst hersteld.

Doch het stuitte hem tegen de borst om Alva in te halen, gelijk Egmond deed.

Daarvoor was Hoorne te fier!

Hij bleef te Weert, wilde met de politiek niet meer te maken hebben, zou den loop der dingen nu maar eens rustig aanzien.

Vluchten zooals Oranje deed hij niet — hij had immers geen schuld.

Toen waren de brieven gekomen van Alva en van Egmond, beide hem uitnoodigend, naar Brussel te komen. Alles was nu immers in orde, de verzoening met den koning was tot stand gekomen, er was geen wolkje aan de lucht.

Hoorne had zich laten bepraten.

Hij was naar Brussel gegaan.

En nu stond hij in datzelfde [Brussel op het schavot!

Men geeft den graaf een wenk..... zijn tijd is er.

Hoorne knielt neer en bidt lang.

Dan rijst hij op.

Met fieren blik overziet hij de menigte, opgestuwd rondom het treurtooneel.

„Ik wensch u heil; bidt voor mijn ziel!” zoo roept hij de schare toe.

Zelf legt hij den mantel af en knielt.

Nog ééns probeert de priester met het crucifix, vooruithoudend — maar met een krachtig schudden van het fiere hoofd wijst de graaf hem andermaal af.

„Heere, in Uwe handen beveel ik mijnen geest!”

Zoo spreekt Hoorne.

't Zijn z'n laatste woorden.

Snel treedt de beul naar voren.... 'n flikkering.... een slag... Hoorne is niet meer...

Hoorne was een man van karakter.

Hij diende den koning, maar duldde geen tyrannie. Daartegen ging zijn verzet. Doch dat verzet dreef hem in den dood.

En toen enkele jaren later Oranje gelden bijeen bracht, om den strijd voor de vrijheid aan te vangen, schonk de moeder van Hoorne dertig duizend gulden.

Dat was háár antwoord op het gerechtelijk vermoorden van haar zoon.

P. DE ZEEUW J.G.ZN

VOOR DE ZIEKEN

door Ds L. J. VAN LEEUWEN en Ds A. C. DIEDERIKS

Eigenlijk is de Bijbel één groot getuigenis van het feit, dat zwakken sterk worden.

Niet door wijsheid of door hooge berusting, maar door de dwaasheid der prediking.

Want is het geen dwaasheid, tot zieke menschen te zeggen: heil u, en tot menschen, die sterven moeten, te spreken van blijdschap?

Dwaasheid, en toch... niet onmogelijk!

Hoe zingen we ook weer?

Ongelukkig hij, die zijn hulp van God verwacht? Neen we zingen: welzalgig hij, die al zijn kracht alleen van U verwacht. Alsof we zeggen willen: geen zaligheid is met die zaligheid te vergelijken.

Dat is ook uw troost, zieken. Zaligheid in de verdrukking, te midden van het lijden.

Toch hemelsche heerlijkheid.

A. C. D.

Nederland uit de lucht gezien.

MAAS-
BRUGGEN
TE
MAASTRICHT.

Luchtfoto K.L.M.

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

VIGLIUS

HET IS LAAT, ALS VIGLIUS ZICH OP Oudejaarsavond 1564 naar zijn woning begeeft. Hij komt uit een vergadering van den Raad van State, waar het gespannen heeft.

Viglius is voorzitter van dien Raad, evenals van den Geheimen Raad. Hij staat landvoogdes Margaretha trouw terzijde in het uitvoeren van 's konings bevelen, maar Willem van Oranje is de man, die hem dwarsboomt.

Onder z'n zwierigen mantel balt Viglius de vuist, als hij aan Oranje denkt.

Oranje, die eerst gezorgd heeft, dat Granvelle het veld moest ruimen en die nu hem telkens den voet dwars zet.

Wat hij vanavond van Oranje heeft moeten beleven is ongehoord, gaat alle perken te buiten.

Dat hij ook net vandaag uit Breda in Brussel moest komen. Weken lang had men Oranje niet gezien en net vandaag, nu er zoo'n gewichtige zaak te behandelen viel, nu komt hij in eens ter vergadering en werpt hij roet in 't eten.

't Ging over den brief aan koning Philips, dien Egmond moest meenemen naar Spanje. Hij, Viglius, had den brief met de grootste zorg in elkaar gezet, voorzichtig alles vermijgend, wat den koning zou kunnen vertoornen. Ook de heeren van den raad zouden den brief wel geslikt hebben, maar Oranje. Oranje dacht er niet aan. Toen de heeren uitgesproken waren, was Oranje opgesprongen, had het woord gevraagd en een rede gehouden, die uren geduurd had. Daardoor was het zoo laat geworden, en tenslotte had men de beslissing nog uitgesteld tot den volgenden dag.

Viglius heeft nu zijn woning bereikt.

Brommend groet hij den knecht, die hem de deur opent. Regelrecht begeeft hij zich naar z'n slaapkamer, maar als hij op z'n leger ligt, komt de begeerde rust niet. Allerlei gedachten stormen door zijn hoofd en als een panorama gaat z'n leven aan z'n geest voorbij. Hij ziet zich nog als Friesche boerenjongen, spelend op het erf der boerderij. Wigle noemde men hem toen; och wat was hij toen gelukkig.

Thans heet hij Viglius van Aytha van Zuichem, staat hij bekend als de meest bekwame jurist van zijn tijd, is hij de vertrouwde dienaar van koning Philips, maar is hij er zooveel gelukkiger om?

Was hij toch professor gebleven in Ingolstadt, waar hij steeds een stoet leergierige studenten om zich had, die hem op de handen droegen!

Ach, toen was Karel V gekomen met zijn verzoek. De keizer lag overhoop met Willem van Gulik en stroomden inkt waren er reeds vergoten om het geschil te beslechten.

De keizer had behoefte aan een scherpzinnig jurist en z'n oog viel op Viglius.

Dat was reeds de tweede maal, dat de keizer hem riep. Toen hij nog in Padua was, had de keizer hem verzocht den leermeester van zijn zoon Philips te willen worden, maar Viglius had er voor bedankt. In Ingolstadt was de keizer weer gekomen en och, Viglius wil het zich wel bekennen, het was de eerzucht en de hebzucht, die hem destijds er toe hadden gedreven, het aanbod van den keizer aan te nemen. —

De klok in den toren slaat twee uur, maar nog slaapt Viglius niet; hij heeft zware hoofdpijn, en z'n hoofd is tot berstens toe gevuld met allerlei gedachten.

De keizer droeg hem op, het plakkaat van 1550 op te stellen; dat was een kolfje naar zijn hand geweest, want hij haatte de vrijheid van geweten. Aan Hopperus, z'n vriend, ook 'n Fries, die trouw was aan de zaak van den koning, had hij geschreven:

„Als een ieder tehuis zal mogen gelooven wat hij verkiest, dan zullen wij de haardgoden en familiespoken

zien terugkeeren, het land zal wemelen van duizenden secten en dwalingen, en er zullen, vrees ik, zeer weinigen zijn, die zich in de schaapskooi van Christus op den duur zullen laten opsluiten. Deze leer heb ik altijd beschouwd als de verderfelijste van alle. Zij, die haar aankleven, houden allen godsdienst voor een speelbal, en zijn op weinig na atheïsten... Vrijheid van godsdienst of van geweten, zooals het heet, behoort nooit te worden toegelaten.”

Zoo had Viglius geschreven.

Dus, door dezen geest gedrenkt, werd het bloedplakkaat allesbehalve malsch.

Och, wat had hij van dat plakkaat een verdriet gehad.

Het volk had hem, den auteur, uitgekreten.

Roomsch, zoo goed als onroomsch, had er hem om gehaat.

Hij had getracht, zich schoon te praten; had verteld, dat hij het juist geweest was, die het

't Hielp niet, de menschen geloofden hem niet.

En Oranje stond daarin vooraan.

Oranje! Weer komt Viglius de rede van dezen avond in de gedachten.

Als een klaterende bergbeek waren Oranje's woorden de raadzaal binnengebruist.

Dat hij hem toch het woord niet had ontnomen!

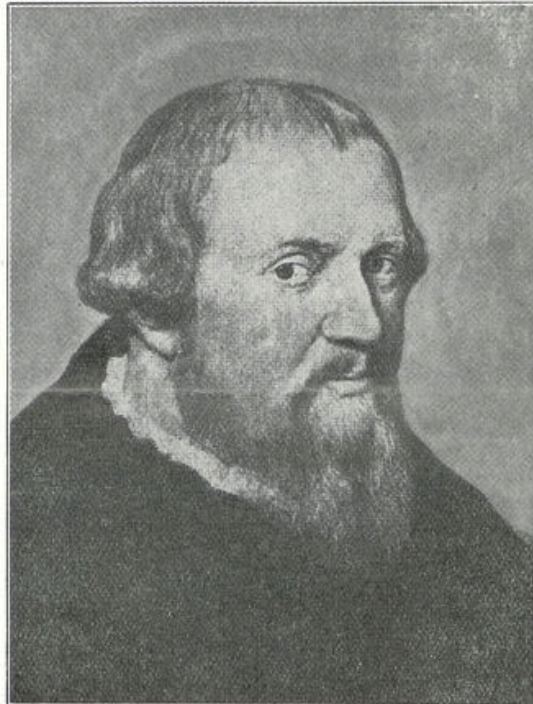
Hij was immers voorzitter van den Raad van State!

Och, Viglius was evenzeer door Oranje's woorden geboeid, als de overige leden van den Raad.

Nog dreunen hem Oranje's laatste woorden in de ooren: „Zelf ben ik katholiek en ik hoop bij dat geloof te leven en te sterven; maar ik kan het niet lijdelijk aanzien, dat vorsten 't geweten hunner onderdanen willen overheerschen en hun de vrijheid des geloofs ontnemen!”

Zoo had Oranje gesproken!

Nog nooit was er in den Raad van State zoo iets gezegd; Viglius had de vergadering gesloten en de beslissing uitgesteld tot den volgenden dag.

In den nanacht viel Viglius in 'n lichte sluimering, doch toen hij op den Nieuwjaarsmorgen opstond, werd hij duizelig en — door een beroerte getroffen sloeg hij tegen den grond.

Zoo vond hem z'n knecht; de mond was scheef getrokken, hij kon bijna niet meer spreken.

Hopperus leidde dien dag de vergadering van den Raad van State en kon niet verhinderen, dat de brief werd opgesteld in den geest van Oranje.

Viglius knapte langzamerhand weer op, doch hij bleef geen voorzitter, wel lid van den Raad.

Met Barlaimont heeft hij daarna het plakkaat van moderatie opgesteld.

Scherpzinnig man, die hij was, heeft hij later Alva gewaarschuwd, niet den Tienden penning in te voeren. Deze heeft hem bedreigd, hem bij den koning te zullen aanklagen, waarop Viglius gezegd moet hebben, dat hij zich over zijn grijzen kop niet bekommerde.

Bij zijn dood bleek Viglius een groot vermogen bijeengebracht te hebben, maar het naar vrijheid snakkend volk verachtte den handlanger der tyrannie. En toen Oranje viel als offer voor zijn volk, waren er geen 500 gulden aan contanten in huis en was er een schuld, die in de miljoenen liep. Maar Oranje's naam straalt als een ster van eerste grootte aan het firmament, al de eeuwen door.

P. DE ZEEUW J.G.zn

VOOR DE ZIEKEN

door Ds L. J. VAN LEEUWEN en Ds A. C. DIEDERIKS

God moet ons, menschen, steeds bewaren voor allerlei gevaren. Ook wanneer we ziek zijn. Mag ik u een voorbeeld noemen van zulk een gevaar? 't Is dit, dat we, wat komt, op een of andere vrome of onvrome manier voor ons bewustzijn gaan verdonkeremanen.

Daarmede is niet gezegd, dat we ons onnoodig moeten gaan martelen door o zoo kleingeloovig te gaan fantaseeren over wat bij mogelijkheid komen kan. Geen angst voor lasten, die we pas morgen of overmorgen te dragen krijgen. Vertrouwen dat, als het komt, we ook de kracht zullen ontvangen om 't te dragen. Maar ook niet heimelijk verstoppertje spelen met dreigende gevaren. Daar zit ongelooovige angst achter.

Met Christus onzen last dragen, dat is met een open oog voor de werkelijkheid, en toch blijmoedig.

Niet van eigen doen en kracht:

Slechts van Hem het heil verwacht.

A. C. D.

HET STAATZER MEER

MEN STELLE ZICH EEN PRACHTIG DAL IN het hooggebergte voor, majestueuze met ijs bedekte reuzen van bergen van het Engadin, donkere dennendbosschen rondom, daartusschen verscholen een meertje, 1800 meter boven de zee, door warme bronnen gespijzgd, zoodat de temperatuur van het water in den zomer constant 19° Celsius bedraagt.

Dat is het Staatzer-meer bij St. Moritz. Aan de eene zijde strekt zich een begaanbaar strand uit. Tenten staan er op. Menschen van alle naties koesteren zich in de zon, baden, roeien, spelen hockey in het water.

In die wonderbaarlijke, heldere lucht, die het Engadin zoo aantrekkelijk maakt, die nooit vermoeit, altijd versterkt.

En die weldadige stilte! Geen getoeter van auto's of omnibussen, geen gefluit van locomotieven, een paradijs voor zenuwzwakken. Men ligt in de zon, de oogen verlustigen zich aan de gletschers, de sneeuw, het donkere groen der bosschen. De badgasten lezen er geen courant, bekommeren zich niet om politiek. Een ieder geniet er van dit sprookje: het strandbad van St. Moritz...

Dr J. V.

mijn laatste, hoor je. Wanneer je aan zulk een huwelijk vasthoudt, zal mijn vloek jou, je vrouw en je kinderen treffen!"

Zonder groet was hij toen weggegaan, om haar niet het scherpe antwoord te geven, dat zijn opkomende toorn hem in den mond gaf, maar de herinnering aan dit gesprek bleef, waar hij ook was, en was ook de oorzaak, dat hij dezen winter niet naar Stockholm was teruggekeerd.

Zijn verbittering jegens de koningin werd in de komende maanden dermate versterkt, dat hij het niet over zich kon krijgen, haar persoonlijk van den stand van den oorlog op de hoogte te houden. Dit moest Oxenstjerna voor hem doen. Maar deze bedreiging maakte ook, dat hij niet in staat was op de gewone wijze aan Ebba te schrijven. Hij wilde in geen geval, dat deze iets van de boosheid van zijn moeder te weten kwam; daarvoor had hij haar te lief. Bovendien was er geen enkele vertrouwde bode, wien hij brieven van gewicht kon meegeven. Daarom schreef hij aan Ebba maar zelden en heel kort. Doch, vreemd — hij ontving in 't geheel geen antwoord van haar. En toch, hoe verlangde hij naar het kleinste bewijs, dat zij aan hem dacht. Katharina kon hem niet meer helpen, die was getrouwd. Eén oogenblik dacht hij aan de schitterende bruiloft, waarop hij in een plotselinge opwelling tot haar had gezegd: „De Almachtige zegene je. Ik hoop, dat je een zoon moogt krijgen, die eens mijn opvolger op den Zweedschen troon zal zijn.”

Hij moest bijna lachen. Hoe was hij op dien inval gekomen? En toch, was het onmogelijk, dat dit eens zou gebeuren? Er was niets onmogelijk in deze wereld. (Inderdaad besteeg jaren daarna Katharina's zoon, Karel Gustaaf, als Karel X den Zweedschen troon, nadat Gustaaf Adolfs dochter, Christine, afstand van de regering had gedaan.)

Hij maakte het venster zoo hardhandig open, dat het rinkelde, en boog zich ver naar buiten. „Nooit zal ik de belofte van trouw aan mijn bruid breken. Een mannenwoord is heilig, en een koningswoord zeker!” sprak hij bij zichzelf.

Toen trok hij het venster weer met een slag dicht en liep met zware passen in het vertrek op en neer. Hij balde de vuisten en perste de lippen op elkaar. In welk een ellende had zijn eigen moeder hem gebracht! Aan de ééne zijde stond zijn liefde en zijn trouwbelofte, aan de andere zijde de dreigende vloek van de moeder, die krachtig haar wil poogde door te zetten. Was dat moederliefde? Hij lachte bitter. Van dit soort moederliefde had hij geen begrip. Zou onder zulke omstandigheden haar vloek wel uitwerking hebben? Had het vierde gebod ook niet zijn grenzen? Het luidt in elk geval onvoorwaardelijk: „Eert uw vader en uw moeder, opdat uwe dagen verlengd worden,” maar de apostel Paulus waarschuwt toch ook: „Gij ouders, verwekt uw kinderen niet tot toorn.” Gold dit woord niet evengoed de moeders? Waar was de uitweg uit deze ellende? Was er dan geen enkel lichtpuntje? Hoe had de koningin ook weer gesproken? Zelfs de Rijksraad begon zich met hem en Ebba bezig te houden? Hij had daarvan toch nooit iets gemerkt. En dat zou nu eerst het geval zijn, nu zijn verlovings met Ebba een publiek geheim was? Hij wist wel, dat er enkele ontevreden leden in den Rijksraad waren, maar die ontevredenheid sproot niet voort uit zijn verbinding met Ebba. Hij kende ze wel. In de eerste plaats Olaf Hardinger, dan Per Sture en Sten Svensson.

(Wordt vervolgd)

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE GRANVELLE

HET TROF BUITENGEWOON GOED.

Granvelle's jongere broeder, Thomas, heer van Chantonay, die Philips' gezant was geweest te Parijs en nu overgeplaatst was naar Weenen, deed op zijn doorreis Brussel aan en daardoor kreeg de kardinaal een mooie gelegenheid mee te gaan.

De reiskoets stond voor het landhuis te Etterbeek, dat Granvelle bewoonde. De „Smidse” had het volk dit huis genoemd. Men vertelde immers, dat Granvelle's grootvader smid was geweest. Op dit feit was deze naam een toespeling en ook was hij gepast, omdat Granvelle in dat huis de boeien smeedde, waarin de Nederlandsche vrijheid moest vastgeklonken worden.

De beide broeders hadden nu plaats genomen in het rijtuig en in kalmen gang verliet het Etterbeek, om weldra koers te zetten naar het Zuiden.

De kardinaal zag nog éénmaal naar zijn woning, waar hij met vorstelijke praal had gewoond. Hij zag een man bij zijn huis staan, bezig een papier op de voordeur te plakken. „Te koop! Dadelijk te aanvaarden!” stond er op. Doch deze spot van het getergde volk, deerde den kardinaal niet meer. Hij had trouwens altijd de grootste minachting gevoeld voor het volk, dat hij gewoon was „een verachtelijk beest” te noemen.

„En ge gaat moeder bezoeken, Antonie?” vroeg Thomas, toen ze een eind gereden hadden.

„Zoo heet het tenminste, en waarlijk het bezoek is niet te vroeg. Ik heb haar in negentien jaar niet gezien.”

„Dan wordt het werkelijk tijd, Antonie; maar is dit bezoek niet de ware reden van je vertrek?”

„Wel neen, 't is een voorwendsel; ik ben het hier meer dan moe en heb den koning dringend verzocht mij van mijn hoogen post te ontslaan.”

„Heeft het volk jou het leven zoo zuur gemaakt?”

„Het volk veracht ik,” zeide Granvelle en de trek om zijn mond verried duidelijk, dat hij de waarheid sprak. „Och, hoe gaat dat; pamfletten, schimpschriften en spotprenten werden over mij verspreid, maar die deerden mij weinig. Eens hebben ze me afgebeeld als een groote hen, die een groot aantal eieren had uitgebroed; de kiekens, die te voorschijn kwamen, waren natuurlijk de achttien bisdommen.”

„Waar je part noch deel aan had, naar ik meen.”

„Inderdaad, de zaak was buiten mij om beklonken, maar zijn woede koelde men aan mij.”

Thomas stak het hoofd buiten de koets.

„We worden gevolgd,” zeide hij. „Zie eens: twee heeren op één paard.”

Nu keek ook Granvelle even naar buiten en ontdekte Brederode en Hoogstraten, die samen op één paard het rijtuig van Granvelle volgden. De heeren waren zoo blij, dat de kardinaal vertrok; ze moesten het met eigen oogen hebben gezien, eer ze het konden gelooven.

„'n Paar malloten!” zeide Granvelle minachtend. „Ze willen zich ervan overtuigen, dat ik werkelijk wegga.”

„Denk je nog terug te keeren, Antonie?”

„Nooit meer!” klonk het bitter.

„Maar,” ging hij een oogenblik later voort, „dat zal mij niet beletten wraak te nemen op de Grooten.”

„Waren zij het, die je den voet dwars zetten?”

„Ja, de Grooten alleen en dan onder leiding van Willem van Oranje, dien ik haat als de pest.”

Thomas schudde het hoofd.

Hij begreep niet, hoe de verhouding zoo geworden was. Vroeger had zijn broer meermalen vriendschap-

pelijk op den Dillenburg vertoefd; er was vriendschap geweest met de Nassau's en nu zulk een verwijdering.

Z'n broer zou hem deze verhouding verklaren.

En terwijl de reiskoets der beide Perrenots over de velden van Waterloo rolde, waar eenmaal de geduchte worsteling voor vrijheid en recht zou plaats vinden, vertelde Granvelle aan zijn broer, hoe hij de vrijheid-lievende Nederlanders had willen knechten en hoe Oranje hem dit op allerlei wijzen had trachten te beletten. Het is waar, Egmond, Hoorne, Hoogstraten en anderen hadden meegedaan, doch Oranje was de leider. „Guillaume le Taciturne!”

„Willem de Zwijger!” verachtelijk siste Granvelle dezen naam tusschen z'n tanden, nu hij over Oranje sprak. Waarom moest Oranje het voor dat canaille opnemen?

Egmond telde hij niet.

'n Vriend van rook, 'n opgeprikte goudsbloem, noemde hij hem. Toch was hij nog niet vergeten, dat deze driftkop hem eens in den Raad van State met een dolk zou hebben doorboord, als Oranje het niet had verhinderd; dat hij de zotskaplivrei had uitgedacht, alleen om den kardinaal te bespotten: Egmond zou er voor boeten!

De koning hield hem gelukkig steeds de hand boven het hoofd. En al wist Granvelle best, dat Philips dit deed, omdat hij in den grond van de zaak 'n sukkel was en Granvelle's steun niet missen kon, toch streefde het den hoogmoed van den kardinaal. Reeds bij Karel V had Granvelle in hooge eer gestaan.

Toen was Oranje op het tooneel verschenen.

'n Schrandere kerel, die het ongerept vertrouwen van Karel bezat. Granvelle had direct begrepen, dat het 's Keizers toelag was Willem van Oranje tot mentor te maken van zijn zoon Philips. Doch dat duldde de kardinaal niet. Hij moest bij Philips de eerste zijn en blijven.

Dit leidde tot het conflict met Oranje. En in dit conflict leed hij vandaag de nederlaag. Doch het was slechts in schijn, dat zou Oranje ondervinden.

En terwijl de reiskoets verder rolde in de richting van Franche Comté, het geboorteland der beide broeders, ontvouwde Granvelle z'n wraakplannen voor de toekomst. Die plannen heeft hij uitgevoerd ook.

Hij is de aanstichter geweest tot den moord op Oranje en toen de Prins op de trappen van Delft gevallen was voor zijn vaderland, zei Granvelle tot Philips: „Met hem valt zijn werk.” Doch daarin vergiste zich de slimme kardinaal.

Granvelle bleef de groote man bij Philips tot zijn dood toe. Hij werd begraven te Besançon. Doch terwijl zijn gebeente tijdens de Fransche revolutie werd opgegraven en verstrooid, is er na eeuwen om het gebeente van Oranje een volk vergaderd, dat God dankt voor den rijken zegen, ons in Prins Willem geschonken. P. DE ZEEUW J.Gzn.

Naar een foto van Axel Fors, afgestaan door Gevaerts, Antwerpen.

Lentegedachten

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

MARNIX VAN ST. ALDEGONDE

EN MEN LEIDE HEM IN EEN KIST IN Egypte."

Marnix legt de ganzeveder neer.

Hij heeft met dien laatsten regel de vertaling van het boek Genesis uit den grondtekst voltooid. Nu leunt hij met het hoofd op de handen en denkt na.

Vóór hij met het boek Exodus kon beginnen, moest hij voor Prins Maurits een zending naar Frankrijk vervullen.

Even trouw als hij den vader heeft gediend, dient Marnix den zoon.

De laatste woorden, waarmee hij zoeven z'n vertaling voltooide, stemmen hem ernstig.

Hij denkt aan het einde. Dat einde zal de lang verbeide rust brengen. Heeft hij niet heel zijn leven gewerkt onder de leus: Repos ailleurs — de rust elders!

Ach wat is er weinig rust geweest in z'n leven.

En wat brak hem veel bij de handen af.

Wat heeft hij veel tegenstand, veel smaad en verguizing moeten ondervinden.

Maar — God lof! — bij al z'n worsteling heeft hij het geloof behouden.

Er glijdt een glimlach over z'n gelaat als hij denkt aan zijn studententijd te Genève. Hij, de vroolijke Brabantsche edelman, was een der eerste studenten, die werden ingeschreven aan Calvijns hoogeschool te Genève. Vóór dien studeerde hij te Leuven, maar nauwelijks is de Geneefsche academie opgericht of Marnix zegt de „Lovensche klerken" vaarwel en gaat naar Genève.

Dáár wordt aan zijn leven stuur en richting gegeven.

Dáár ontvangt z'n karakter den Calvinistischen stempel.

Calvijn en Beza leeren het hem: alles ván God en alles tot eer van God. Leven, liefde, eer, aanzien, gaven en talenten alles, alles moet worden gesteld in den dienst van God en aangewend worden tot Zijn eer.

Marnix heeft dat begrepen en betracht.

Nauwelijks is hij terug uit Genève of de Geuzentriebelen beginnen en Marnix doet volop mee. Hij strijdt met het zwaard en met de pen voor de vrijheid van geweten.

Er glijdt een schaduw over zijn gelaat, want hij denkt aan den slag bij Austruweel, waar z'n eenige broeder, Jan van Toulouse, sneuvelde.

En als Alva nadert brandt ook hem de grond onder de voeten en moet hij met z'n vrouw de wijk nemen naar Duitschland.

Deze vlucht brengt hem de verbeurdverklaring van al z'n goederen.

Doch wat nood.

Ook in Marnix leefde, wat Da Costa later zingen zou;

„De kamp zij zwaar, volzalig is de keus,
Volharding tot het einde! blijft de leus!"

Ook in de ballingschap besteedt Marnix tijd en talenten. Uit zijn pen vloeit het wondere werk: „De Bijenkorf der H. Roomsche kerk."

Scherp maar raak, geestig en snedig wordt de kerk, waartegen de kamp ging, gehegeld.

De jaren in ballingschap doorgebracht, heeft Marnix gebruikt om de organisatie der kerken tot stand te brengen. En dat het convent van Wezel bijeen geroepen werd, was in hoofdzaak zijn werk.

350

Marnix van St Aldegonde leest zijn Wilhelmuslied voor aan Prins Willem I.

Dan komt de lentestorm der vrijheid, die inzet met de verovering van Den Briel.

Marnix is in actie.

Hij vertegenwoordigt den Prins op de eerste vrije Statenvergadering in Dordrecht en nog denkt de bijna zestigjarige met genoegen aan die dagen terug, toen stad na stad de zijde van Oranje koos; toen spontaan de noodige gelden voor den krijg werden toegezegd en het oude Dordt garant bleef.

Heerlijke dagen waren het en Marnix groeit er nog in, als hij er aan terugdenkt.

Helaas al spoedig kwam de tegenslag.

't Volgend jaar, in het gevecht bij Maasland, valt Marnix in handen van de Spanjaarden en de kelders van het Vreeburg werden hem als verblijf aangewezen.

Doch Marnix verloor den moed niet ook al dreigde het zwaard van Alva hem zijn leven te benemen. Z'n aangeboren Brabantsche goedmoedigheid verlaat hem in het kerkerhol niet en bovenal blijft z'n rotsvast geloof in God. Hier in deze onderaardsche gewelven begint hij z'n psalmberijming. In schoone taal verklankt hij de Oud-Testamentische zangen.

Doch ook in dezen arbeid wordt teleurstelling z'n deel. Ze worden wel uitgegeven, eerst te Antwerpen en daarna te Middelburg, doch de drukkosten kwamen er nauwelijks uit en ingevoerd werden ze nooit.

Dat heeft Marnix pijn gedaan!

Hij wist, dat zijn werk beter was, dan dat van Datheen, die veelszins kreupelrijm gaf.

En tóch koos het volk vóór de berijming van Datheen.

Op 't stuk van den godsdienst vertrouwden velen den boezemvriend van Oranje al evenmin als Oranje zélf. Men achtte hen te verdraagzaam.

Nauwelijks uit den kerker ontslagen, uitgeruild tegen Bossu, stelt hij zich weer in dienst van Oranje.

Herhaaldelijk heeft hij allerlei moeilijke opdrachten te vervullen. Mét Oranje is hij vóór Anjou, doch de Fransche Furie brengt Marnix in discredit en gemelijk trekt hij zich terug op z'n kasteel te Souburg.

Al spoedig echter heeft Oranje hem weer noodig en als de Prins op de trappen van Delft valt voor het Vaderland, is Marnix burgemeester van Antwerpen.

Antwerpen!

Er wordt een diepe rimpel zichtbaar op het voorhoofd van Marnix als hij aan Antwerpen denkt.

Met moed en volharding heeft hij deze stad verde-

digd, ondanks veel tegenwerking en verguizing, doch ze was niet te houden tegen Parma.

En Antwerpens val werd Marnix' val!

Men vertrouwde hem niet meer en onder verdenking van verraad trok hij zich andermaal terug in Souburg. Verraad?

Nooit bezoedelde hij z'n handen of 't moest zijn met den inkt, waarmee hij schreef.

Men wil hem de vertaling des Bijbels opdragen, doch hij weigert; eerst wil hij door de Staten in zijn eer worden hersteld.

Pas in het voorjaar van 1595 begint hij hier in Leiden aan den arbeid, die de liefde van z'n heldenziel bezit.

Niet, dan nadat men hem in 1586 nog een bittere pil had te slikken gegeven.

Paulus Buys wordt als Landsadvocaat niet opgevolgd door Marnix, zooals het had moeten zijn, maar door Oldenbarneveldt. De lijn onzer historie buigt reeds in 1586 niet den Calvinistischen, maar den Libertijnschen kant uit.

Het heeft Marnix diep gegriefd!

Doch hij heeft berust in Godes wil.

„Van Christus' smaad is zelfs het bitter zoet.
En sterkt het hart, en steunt der moeden moed.”

Marnix bergt z'n studiemateriaal op.

Als hij uit Frankrijk terug is, zal hij z'n vertaling voortzetten.

En hij heeft dit gedaan.

Doch nauwelijks was hij met de vertaling van Exodus begonnen of de ganzeveder ontviel aan zijn hand. De rust, waarnaar hij z'n gansche leven had uitgezien, brak aan!

„Wel gij goede en getrouwe dienstknecht... ga in in de vreugde uws Heeren.”

P. DE ZEEUW J.GZN.

WILLEM DE ZWIJGER-LECTUUR

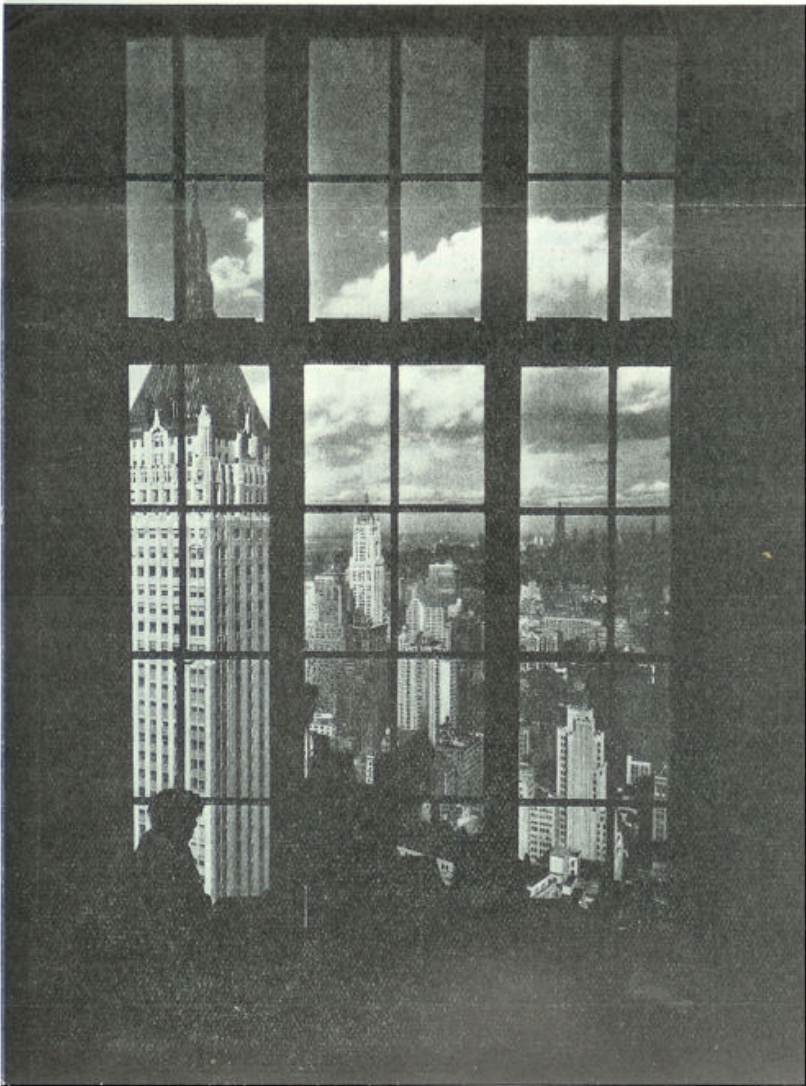
VOORAL IN DEZE TIJDEN IS HET VAN belang, dat onzen kinderen verteld wordt over de daden van de Oranjevorsten. De liefde voor het Oranjehuis moet, waar die mocht sluimeren, worden wakker geschud. Nu, we blijven dit voorjaar zeker niet in gebreke, want het is alles Oranje, wat de klok slaat. En dat is een gelukkig verschijnsel. Het bewijst, dat ons volk nog weet op prijs te stellen de groote daden van onzen Vader des Vaderlands. Hij is de eerste in de rij der helden, die ons land hebben vrij gemaakt. Want er zijn op Willem van Oranje gevolgd een Maurits en een Frederik Hendrik. En laten we niet vergeten den Stadhouder-Koning Willem III. Van die allen en nog van meer vertelt ons „Vier honderd jaar Oranje,” door P. de Zeeuw J.Gzn. ¹⁾ Ik zou willen zeggen, hij geeft het Oranjehuis in vogelvlucht. In algemeene trekken laat hij den lezers zien, wat Oranje voor ons land is geweest en nog is. Dat doet hij op onderhoudende wijze, zoodat de kinderen het met genoegen zullen lezen.

Natuurlijk kon hij niet alle leden van het Oranjehuis met even schoone kleuren teekenen. En dat heeft hij dan ook niet gedaan, al zou het opschrift „Een goede vorst,” voor Willem V, wel eens misverstand kunnen wekken. Maar het verschil tusschen een „goede” vorst en een „goed” vorst zal den kinderen wel duidelijk zijn.

De Zeeuw deed een goed werk, door als afwisseling van de lectuur over den persoon van „den Zwijger” ook de andere Oranjevorsten eens de revue te laten passeeren.

D. L.

¹⁾ Uitgave van La Rivière & Voorhoeve, Zwolle.

New Yorks wolkenkrabbers, gezien door het venster van een hoog Bankgebouw.

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

KAREL V

IN DEN GREEP VAN DEN DOOD LIGT DAAR keizer Karel V, de machtige heerscher, in wiens gebied de zon nooit onderging.

Het is stil in de ziekenkamer, nu bij dit keizerlijk krankbed de koning der verschrikking gekomen is, die een eind maken zal aan alle aardsche schittering en pracht.

't Is een mislukte zomer geweest, die van 1558, en hij heeft 's keizers gezondheid den knak gegeven. Het ging zoo goed met Karel — zoo liet hij zich de laatste jaren noemen — hier in zijn, in Hollandschen stijl gebouwd huis, palend aan het klooster der Hieronymieten te San Yuste.

Tot nu opeens deze inzinking is gekomen.

De keizer gevoelde het dadelijk: dat zou het einde worden.

Het is heel stil in de ziekenkamer en toch zijn er tal van menschen aanwezig.

De keizer heeft den aartsbisschop van Toledo, Carranza, bij zich ontboden, hij zal hem moeten bijstaan in zijn uiterste ure.

Vandaag — den 21sten September — zal de zon ondergaan, die eenmaal zoo schitterend te Gent is opgegaan.

De doodelijk kranke vertoef met z'n geest in het verleden, en een huivering overvalt hem.

Waarom had hij indertijd, evenals vroeger keizer Sigismund, zijn woord, dat vrijgeleide verzekerde aan den ketter Maarten Luther, niet gebroken? O, men heeft hem er destijds om geprezen, men heeft het edel genoemd, dat hij het gegeven woord hooger had gesteld dan de voorschriften der kerk.

Inderdaad was het 's keizers grootste daad, maar in het aangezicht van den dood voelt de monarch het als verraad jegens de Heilige kerk. Luther had immers een grooter Heer beleedigd, dan de keizer zelf was?

Was het niet juist Luthers optreden geweest, waardoor de Noordelijke landen voorgoed met de kerk braken en die thans het overwinnend optreden van het Protestantisme onder leiding van Maurits van Saksen mogelijk maakte?

Dat zijn soldaten Rome hebben geplunderd en den Paus in den Engelenburcht opgesloten gehouden hebben, dat verontrust hem niet, want immers liet hij tegelijkertijd in alle katedralen openbare gebeden doen voor de bevrijding van Zijne Heiligheid!

Dat hij kuipers en kaasmakers heeft laten hangen, omdat zij de Heilige Schrift lezen, die hij dagelijks las, dat knaagt niet aan zijn geweten.

Maar dat hij de Hervorming niet in bloed heeft kunnen smoren en alzoo de religieuze eenheid van al zijn volken heeft kunnen handhaven, dat kwelt hem.

De keizer heeft het bang, klam zweet parelt op z'n bleek voorhoofd.

Hij wenkt Carranza bij zijn sponde.

„Lees mij de Profundis,” lispelt hij.

En met plechtig-klagende stem leest de Aartsbisschop den stervenden keizer Psalm honderd-dertig voor. De biechtvader des keizers, de prior van het klooster San Yuste, de Groot-Commandeur van Meantara, de Groot-Hofmaarschalk Quayada en meer aanzienlijke personen staan er eerbiedig bij en luisteren toe.

Een diepe zucht volgt.

Voelt de stervende de diepte van ellende, waaruit hij tot God roept?

Het troost hem, dat hij bevel heeft gegeven, Augustus Cazalla te laten verbranden.

Het heeft den ouden keizer diep geschokt, dat Cazalla, die hier in San Yuste nog wel voor hem had gepreekt, een aanhanger van het Luthersche geloof bleek te zijn en de leider was van twee kleine Protestantsche gemeenten te Valladolid en te Sevilla.

Door zulke overwegingen tracht de stervende het door de Profundis wakker geroepen geweten te sussen.

Vermoedt Carranza iets van den dwazen waan, waarmee de keizer gereed is, de eeuwigheid in te gaan? Met aandacht heeft hij eenigen tijd den stervende beschouwd; nu grijpt hij een crucifix en zich op de knieën werpend voor 's keizers bed, houdt hij het beeldje vlak voor 's keizers gelaat en zegt: „Zie daar Hem, die Zich voor ons in de plaats heeft gesteld; de zonde wordt niet meer toegerekend, alles is vergeven!”

Als een donderslag klinken deze woorden den aanwezigen in de ooren.

De leer der vrije genade aan Keizer Karels sterfbed! En toch, o groote monarch, ligt alleen dáárin uw behoud!

Wat baat het u nu, dat gij een machtig rijk hebt willen vestigen en consolideeren onder de Habsburgsche dynastie?

Wat baat het u, dat gij bij het nastreven van dit doel menschenlevens en menschelijk geluk hebt opgeofferd en millioenen hebt verspild?

Wat baat het u, dat gij de religieuze vrijheid hebt tegengestaan, omdat ge daaruit als gevolg duchtet de staatkundige vrijheid?

Gij waart voor de wapens geboren; brachten die u het ware geluk?

Geen vorst heeft zooveel oorlogen gevoerd, zooveel veldtochten geleid als gij; maar hebben ze u het ware heil gebracht?

Straks, enkele maanden na uw verscheiden, zal, volgens uw wensch, het eerste auto-da-fé in Spanje worden gehouden, en Cazalla zal met 29 anderen als slachtoffer vallen.

Kan dit vooruitzicht u troosten in uw laatste ure?

De leer der vrije genade aan Karels sterfbed; 't was voor de omstanders te machtig!

Men keek elkander aan.

Hoe nu? Wilde Carranza den keizer doen sterven alléén in het geloof in den gekruisigden Christus?

Beteekende de medewerking der heiligen dan niets?

Het is de kloosterbroeder Francisco de Villalba, die de fout wil herstellen.

Tot behoud van 's keizers ziel put hij troostgronden uit de voorspraak der heiligen. Heel 's keizers leven heeft gestaan in het teeken van den kamp tusschen het oude en het nieuwe geloof en nog bij zijn sterfbed wordt door die beiden de worsteling gevoerd.

Het einde nadert nu snel.

De stervende is bijkans niet meer in staat te spreken.

Nog richt zijn brekend oog zich op het crucifix, en fluistert hij: „Dit is het oogenblik.”

Duidelijk hoort men hem nog den naam „Jezus” lispelen.

„En”, zoo schreef Carranza later, „tegelijk vertrouwend op het plaatsbekleedend lijden van Christus en op de heilrijke voorspraak der heiligen, vertoonde hij een groote gerustheid en een inwendige blijdschap, die ons roerde en troostte.”

P. DE ZEEUW J.G.ZN.

HET STERFBED VAN KAREL V

ons laten stikken en zelf kalm doodgaan! Ja, het zijn de lui van veertig, van vijftig en ouder, die zich nu suf zitten te piekeren om er nog wat van te maken, maar *wij* zijn de eerste, die onze beste jaren in dezen tijd zien verpesten... zij hebben nog een goeien tijd gehad... de kans. Nou krijg je geen kans meer."

Langzamerhand gaan Ruths oogen open voor de leegheid, de doelloosheid van het bestaan, dat zij met de anderen leidt. Van grooten invloed is daarbij Steven, de jonge zee-officier met z'n onmoderne, gezondere ideeën. Die niet houdt van de moderne meisjes met haar cynische, gevatte en hooghartige woorden. Hij laat Ruth in zichzelf ontdekken haar vrouw-zijn.

Het is nog een lange weg voor de moderne Ruth om te komen tot het standpunt van den onmoderneren Steven. Maar Ceciel Halbertsma helpt haar er overheen op den avond, als ze haar verloving (hoe ouderwetsch!) met Ben Witsen vertelt.

Wonderlijke woorden zegt Ceciel dan in den kring, die beter vertrouwd is met het gaan samenwonen zonder wettelijken band, dan met officieele huwelijken.

„Als je merkt, dat je zoo goed als alles voor elkaar beteekent, dan is een huwelijk toch nóg steeds de eenvoudigste oplossing. Jullie weten, dat we allebei geen schitterend voorbeeld gehad hebben. We zullen een heel eigen weg moeten gaan. Zooals je oude lui het begonnen zijn, was het fout. Goed, daar zet je een streep door... zoo moet het met óns niet gaan, denk je, en je zoekt een basis. Er is toch maar één basis. Heel diep en heel rustig van elkaar houden en een groot vertrouwen hebben. We willen gelukkig blijven. Dat willen we heel bewust. Als je allebei paraat bent en je wilt vechten voor je geluk, dan heb je veel voor. Waakzaam zijn is alles, waar of niet? En dan... je moet de consequenties aanvaarden, Ruth... wat jij? Een huishouden is een huishouden. En als je kinderen hebt..."

Iemand lacht Ceciel uit, als ze dit laatste zegt. Maar onverstoord gaat Ceciel voort:

„Nee, ik heb ook nooit gedacht, dat ik kinderen zou *willen*. Eigenlijk heb ik er heelemáál nooit aan gedacht. Maar als je, zooals ik, jong door niets anders dan ellende gegaan bent en je vindt dan later, véél later, den mensch van wien je op de goede manier houdt, dan heb je het gevoel, alsof 't je plicht is een paar sterke, flinke kinderen op de wereld te zetten en ze een bende warmte in hun hart te geven en een boel kracht in hun knuisten. Dan wil je hún geven, wat je zelf hebt gemist."

Zoo vindt Ceciel haar nieuwe begin, bij het huwelijk. Nog even, dan volgt Ruth haar voorbeeld. Ruth en Steven. Zij ook vangen het nieuwe begin aan, dat zoo oud is als de menschheid.

Er is iets verblijdends in, dat een roman, die zoo absoluut buiten het Christelijke leven staat, in het eind zoo positief kiest voor het huwelijk in z'n Bijbelschen vorm. Wij kunnen niet dankbaar genoeg daarvoor zijn. Maar — of dit „Begin" voldoende zal zijn, om alle vragen van het menschenhart tot rust te brengen? Wat dan de velen, die nóóit zullen trouwen? En als de dood de liefde teniet doet?

Er is geen ander nieuw „Begin," voor Ruth niet, voor niemand, dan bij het kruis van Golgotha. Slechts wie zijn geslagen en vragend hart bij Christus brengt, Hem aanvaardt als Verzoener en Middelaar, zal een waarachtig nieuw begin kunnen maken, omdat Hij in waarheid alle dingen nieuw maakt voor ons.

W. CR.—D. V.

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

PHILIPS II

ER GLIJDT EEN GRIJNS VAN GENOEGEN over het gelaat van den koning.

Zooeven is de koerier uit de Nederlanden aangekomen op het Escuriaal — het klooster-paleis van Philips, gebouwd in den vorm van een rooster ter herinnering aan den heiligen Laurentius, op wiens sterfdag de slag bij St Quentin werd gewonnen.

De man had zijn paard half dood gereden en daarvoor was een bijzondere reden, want Parma had hem tot buitengewonen spoed aangemaand.

Nimmer toch kwam er een bericht uit de Nederlanden, dat den koning zoo goed deed, als de tijding, die hij zooeven ontving.

Het is n.l. aan Balthasar Gerard gelukt, Prins Willem van Oranje te dooden.

Nu lacht Philips — de man, die nooit lachte.

En als Granvelle, de kwade genius des konings, diens kabinet binnentreedt, vraagt Philips hem: „Wat dunkt u nu van de zaak der Nederlanden, nu Willem dood is?"

„Met hem valt zijn werk!"

„Zoudt ge het denken?"

„Zeer beslist; niemand in de Nederlanden is bekwaam de leiding van den opstand voort te zetten. De verslagenheid is groot, hulp van buiten komt er niet en Parma wint hand over hand..."

De koning zwijgt.

Deze gedachte is zoo machtig, dat hij ze niet dadelijk in zijn bekrompen verstand kan verwerken.

Eindelijk dan toch het doel bereikt.

Want Willem van Oranje is altijd de groote tegenstander geweest, dat staat bij Philips vast. Hier in dit zelfde kabinet hebben de koning en Granvelle de lijst van door Alva gevangen genomen edelen doorgezien.

„Willem staat er niet op," heeft Philips gezegd en Granvelle heeft geantwoord: „Dan heeft Alva niets gevangen!"

Dat was in 1568.

Reeds jaren was Oranje toen 's konings tegenstander geweest. Tenminste, zóó had Philips de zaak beschouwd, Met Oranje stond het anders. Die verklaarde oprecht, bij monde van het Wilhelmus:

Den Koning van Hispanje

Heb ik altijd geëerd.

't Ging bij Oranje niet tegen den koning, maar tegen 's konings dienaren: Granvelle, Alva en anderen, die de Nederlanden tiranniseerden en te gronde richtten.

Hier, met de mare van 's Prinsen dood in de hand, gaat het conflict tusschen hem en Oranje nog eens in vogelvlucht aan z'n geest voorbij.

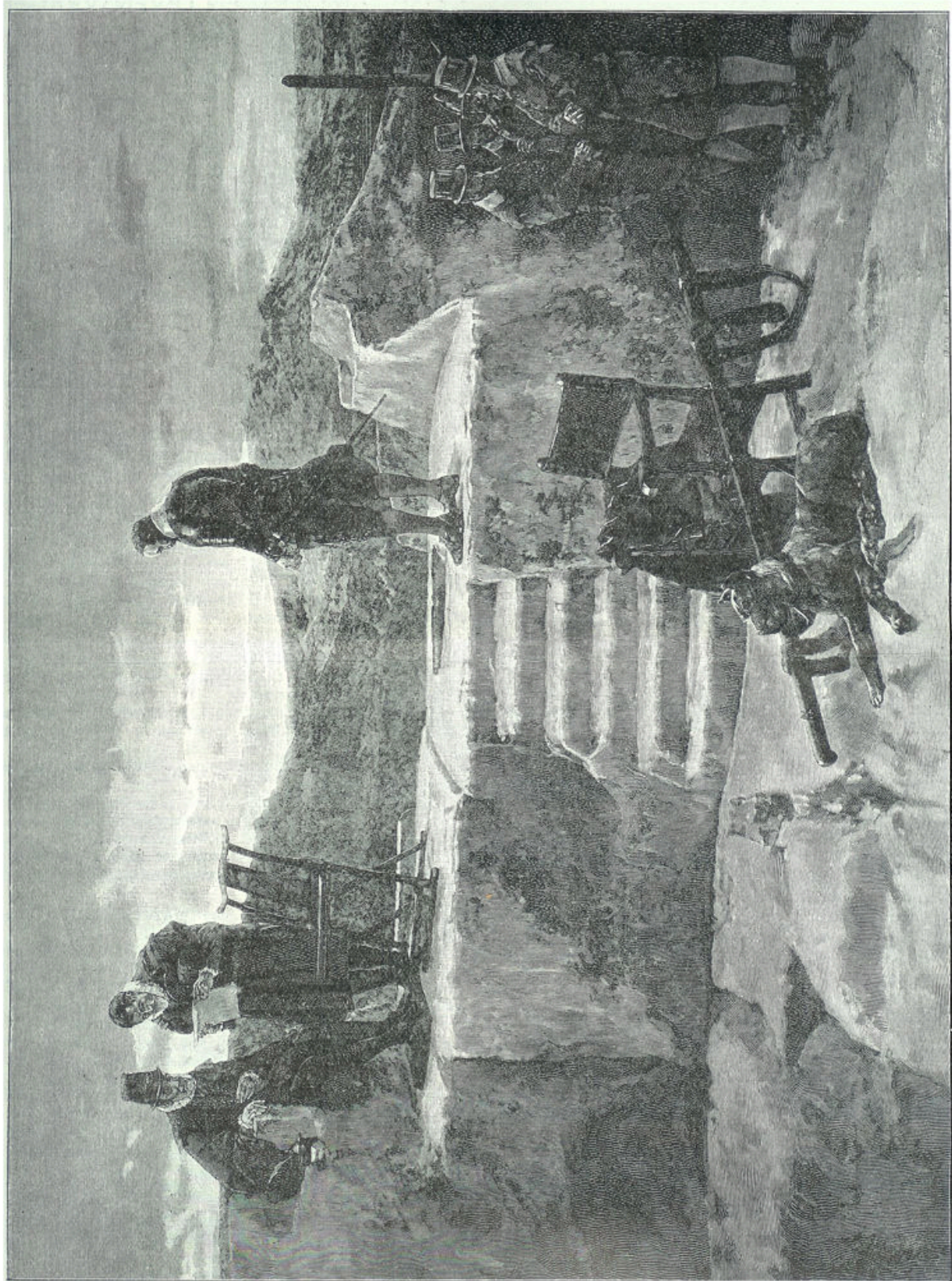
Oranje was oorspronkelijk toch een trouw dienaar. Hij, de zuinige Philips, had meermalen vreemde gezanten naar de gastvrije woning van Oranje geloodst. Maar toen hij met Oranje als geleider Antwerpen bezocht, werd deze meer door het volk toegejuicht, dan de keizerszoon.

Dat had kwaad bloed gezet bij Philips.

Hij haatte dat volk van kuipers en kaasmakers, het was er om hèm, en naar Keizer Karels raad heeft hij tot nu toe z'n absolute macht over dat volk willen handhaven en den katholieken godsdienst.

Daarbij is Granvelle zijn trouwe medewerker geweest. Doch deze schrandere man, die niets anders beoogde, dan de grootheid van zijn koning, moest wijken voor Guillaume le Taciturne, Willem den Zwijger.

Toen de tijding van den Beeldenstorm hier in dit

Philips II op den rotzetel van het Escuriaal

zelfde kabinet den koning bereikte, heeft hij zijn kalmte en zijn gelijkmoedigheid, die hij zoo passend achtte voor zijn koninklijke waardigheid, verloren.

Als een razende heeft hij toen zijn kabinet op en neer geloopt; hij heeft zijn koningshoed van het hoofd gerukt en dien vertrappt en de haren uit zijn baard geplukt. „Bij de ziel van mijn vader,” heeft hij geroepen, „dat zal de Nederlanders duur te staan komen.”

Alva met zijn „zwarte baarden,” zooals z'n soldaten genoemd werden, is er heen gezonden. Vertrappen moest hij dat volk, want Philips wilde niet over ketters regeeren. Hij was een slaaf van zijn kerk en bij het najagen van zijn eenig levensdoel, het handhaven van den Roomschen godsdienst, heeft hij al het andere vergeten.

Bij Karel waren de dynastie en de politieke macht de factoren, die al zijn handelingen beheerschten, maar bij Philips was het de kerk. Had hij niet uit de Protestantisch geworden landen, alle reliquiën laten opkooopen, opdat ze voor de kerk bewaard zouden blijven.

Maar bij het heilig doel, dat Philips nastreefde, was Oranje hem in den weg getreden.

Die dulde geen tyrannie, geen overheersching van het geweten. Die had de, in Philips' oogen, dwaze gedachte, dat de vorst er is voor het volk.

Granvelle schiet in den lach als de koning hem hieraan herinnert.

Met die leus had Oranje het volk het hoofd op hol gebracht. Vandaar het verzet!

Schatten had het verslonden, maar Oranje had volgehouden en ten einde raad had Philips hem in den ban gedaan en daarmee het gespuis van Europa op hem losgelaten.

De koning en zijn dienaar zitten hier in het geheime kabinet met de doodstijding van Oranje in de hand.

Nog eens lezen zij het verblijdende bericht over.

En de koning geeft Granvelle last onmiddellijk de verwanten van Gérard te laten opsporen en hun de adelsbrieven toe te zenden.

„Nu is het uit!” juicht het in het hart van Philips.

Zijn vrouwen zijn gestorven, de koning heeft niet geschreid; zijn kinderen ontvielen hem door den dood, hij heeft er geen traan om gelaten, doch nu loopen de tranen hem over de vermagerde wangen. Doch het zijn tranen van vreugde.

Philips heeft zich vergist.

Oranje was dood — helaas — maar Oranje's bondgenoot: de Potentaat aller potentaten, leefde nog en in Zijn handen had Oranje, stervend, de zaak van dit arme volk neergelegd.

Dat vergat Philips!

Met bekrompen koppigheid heeft hij volgehouden.

Hij zag z'n landen verarmen, zijn schatkist berooid, zijn schulden vermeerderd en — de Nederlanden zich al meer ontworsteland aan zijn tyrannieken greep. En bij het naderen van den dood, moest de oude monarch klagen, dat God hem de genade niet had verleend, een bekwamen opvolger te hebben.

Toen hij dit zeide, weende Philips.

En als, in 1700, Philips' achterkleinzoon kinderloos sterft, is het de achterkleinzoon van Willem van Oranje, die de erfenis verdeelt.

P. DE ZEEUW J.G.Z.N.

NADENKEN EN OPLOSSEN

De oplossing van het Cryptogram (blz. 456, No. 38) luidt: Ons Blad wil alleen de beste lectuur voor iedereen geven.

KRISHNAMOERTI EN LEVENSVRAGEN

VAN BEVRIENDE ZIJDE WERD MIJ EEN KLEIN boekje toegezonden, uitgegeven door „Star Publishing Trust,” hetwelk antwoorden op levensvragen bevat, gegeven door den man, wiens naam weer op duizenden lippen is.

Na de lezing van deze antwoorden zijn we in de gelegenheid iets daaruit mede te deelen.

Samenlezende zijn we gekomen tot het volgende bouquetje: Krishnamoerti's ééne levensdoel is den mensch vrij te maken; hem tot vrijheid aan te sporen; hem te helpen losbreken van alle beperkingen, omdat dat alleen hem het eeuwige geluk, de onvoorwaardelijke verwezenlijking van het zelf kan geven.

Krishnamoerti spreekt tot ieder, die luisteren wil.

Maar — ieder mensch moet zelf oordeelen!

De mensch is zijn eigen bevrijder.

De waarheid ligt:

niet in onderscheidingen, niet in vereenigingen, orden, kerken, of in het vereeren van een ander „ik ben;”

wel in het juiste gedrag jegens alle wezens; in het bereiken van dat volmaakte evenwicht tusschen rede en liefde.

Hier mag ik tusschenin wel even de opmerking maken, dat duidelijk uit deze verklaring blijkt, dat Krishnamoerti van plaatsvervanging niet weten wil, maar zelfverlossing leert.

Men heeft Krishnamoerti de vraag gesteld, waarom hij ongehuwd was. Zijn antwoord luidde:

Ik heb niets tegen het huwelijk.

Het huwelijk — dat wat men zoo gewoonlijk huwelijk noemt — komt daaruit voort, dat mannen en vrouwen eenzaam zijn. Maar als ge alle eenzaamheid te boven zijt, dan behoeft ge niet te trouwen. Dan zijt ge alles. Ge zijt niet langer eenzaam.

Wat het werken in de zakenwereld aangaat, heeft de leeraar het volgende gezegd:

De enkeling is een levende tak van den wereldboom; zich daarvan af te snijden, beteekent te verwelken en te sterven.

Wat noodig is, is handeling, en handeling is iets persoonlijk.

Als ge het met mij eens zijt, ruk u dan los van alles, wat begoocheling wekt en van de instellingen, die verdeelen.

Wees zelf vrij, en bevrijd anderen daardoor.

Daarom zeg ik: als ge ergens mee bezig zijt, geef er u dan geheel aan, uw ganschen geest, uw gansche ziel.

Hoe wordt men bevrijd van materieele afhankelijkheid? Het antwoordt luidt:

Als alles voor u van de maag afhangt, dan is er voor u geen levensgeluk.

In deze moderne beschaving telt de enkeling niet. Hij wordt niets dan een deel van een reusachtige machine.

Als ge bang zijt voor honger, dan moet ge een rad in de machine worden, dan moet gij een deel worden, dat vast verbonden is met het geheel. Maar als ge zegt: „Het kan mij niet schelen om honger te lijden, doch ik zal doen, wat ik meen, dat goed is,” dan zijt ge niet langer een middelmatig mensch, dan treedt ge uit het gewone spoor. Velen stappen inderdaad uit deze mechanische wereld, maar terwijl zij uit deze machine stappen, scheppen zij hun eigen bijzondere machine en die pakt hen dan weer beet.

Als ik u iets mag aanraden, houdt dan allen steeds deze vraag voor oogen: Zal dat wat ik doe tot vrijheid leiden, zal het mij die levenskracht geven, waardoor ik het werkelijke kan onderscheiden en alles wat onwerkelijk is van mij afzetten?

Hoe staat Krishnamoerti tegenover massabewegingen? Het echte regeeren, zoo zegt hij, moet, in plaats van den tyran te spelen, het welzijn van allen zoeken. Dat is echt

TIJDGENOOTEN VAN WILLEM VAN ORANJE

ALVA

VLAK VÓÓR DE SPAARNWOUDERPOORT bleef hij staan. Hij was slechts vergezeld door Pedro de Venavides, Johan van Ottensee en Verdugo. Op de tijding, dat Haarlem gevallen is, heeft Alva zijn woning aan de Warmoesstraat te Amsterdam verlaten en is spoorlags langs den Haarlemmerdijk naar de veroverde veste gereden.

Doch hij reed er heen met een grimmig gemoed. Want Haarlem was het kerkhof der Spanjaarden geworden; veel en veel te hoog was de prijs, dien de koning van Spanje voor deze geuzenstad betaalde.

„Vijf duizend door het zwaard en zes duizend door ziekte en ontbering!” mompelt de hertog als hij de stad overziet.

Hij wil het geuzennest, dat hem zooveel dapperen heeft ontroofd, niet binnen rijden. Slechts van buiten zal hij den toestand bezien. En hij zendt Valdez weg, om zijn zoon Frederik, met Bossu en Romero te halen uit de stad, waar het slachterswerk nu is begonnen en de moord door de straten holt.

Grimmig strak staat 's veldheers taankleurig gelaat en somber kijken zijn donkere, diepliggende oogen.

Hij beseft het: hier voor Haarlem is zijn geweldspolitiek failliet geslagen.

Zijn veteranen heeft hij in al Karels oorlogen tot de overwinning geleid, in Duitschland, Hongarije, Italië, Frankrijk en zelfs in Afrika.

En toen de keizer smadelijk vluchten moest voor Maurits van Saksen, was Alva in Spanje.

Vertrouwend op zijn geweldspolitiek heeft hij den koning steeds geraden met het bloedige zwaard op de Nederlanden in te slaan. Eboli heeft hem in 's konings raadkamer in dit opzicht steeds gedwarsboomd, die pleitte voor een soepele behandeling der Nederlanders. Toen echter de tijding van den Beeldenstorm den koning had bereikt en deze bijna buiten z'n zinnen was van woede, was Alva's uur geslagen. Het volk van boter moest fijngeknepen worden, meende hij en Philips was het met z'n dienaar eens.

Als man van zestig jaar vertrok hij naar de Nederlanden aan het hoofd van zijn tien duizend „zwarte baarden” zooals zijn troepen genoemd werden. Nooit ging een veldheer met wreeder opdracht naar een onderworpen volk, dan waarmee Alva gezonden werd naar de vrije Nederlanden. Beulswerk had hij verricht in de Nederlanden. De edelste en vroomste kinderen des lands had hij als lammeren geslacht en vijf en twintig honderd gulden per maand was het salaris, waarvoor Alva dit slachterswerk verrichtte.

Met een lichten groet naderen hem thans de bevelhebbers, die hij bij zich deed ontbieden. Eerbiedig vraagt hem zijn zoon aan welken kant hij het eerst wil zien en het antwoord luidt:

„Aan den kant, waar de dapperen vielen!”

Ach, de dapperen vielen aan beide kanten en zo kiest de hertog de rechter zijde.

Met toornigen blik ziet hij de verwoestingen rondom zich.

Alva spreekt weinig; het stormt in z'n gemoed. Nu en dan onderbreekt hij het zwijgen door een korte vraag: „Waar viel de onverschrokken Perea? Waar sneuvelde mijn dappere Rodrigo de Toledo? Waar bleef Don Campocassio van Pitaure?”

544

Men wijst hem de plaatsen, waar zij voor de Spaansche zaak het leven lieten.

Alva's boosheid neemt toe met de minuut. Reeds heeft hij uit Amsterdam schriftelijk aan zijn zoon gemeld hoe hij wil, dat de overwonnen muiters zullen worden behandeld, en dat schriftelijk bevel wordt thans mondeling aangevuld.

Sterven zullen ze allen, de rebellen, of ze Roomsch zijn of niet. En toch, Alva gevoelt het, baten zal het hem niet, zoolang Oranje er is, die een schier magischen invloed op dit volk van kuipers en kramers schijnt uit te oefenen! Neen, Alva kende wellicht de geloofstaal van Oranje niet, maar de waarheid daarvan zou hij ondervinden van wat de Prins eenmaal aan zijn broeder Jan schreef: „En al kwamen wij ook allen te sterven en al werd dit arme volk geheel verjaagd of vermoord, zoo moeten wij toch verzekerd zijn, dat God de Zijnen nooit verlaat!”

Grimmiger dan hij gekomen was, reed de hertog terug naar Amsterdam, door de Geuzen Moorddam genoemd, omdat zijn kooplieden aan den bloedhertog geld leenden.

Krassend gleed de pen weldra over het papier, waarmee Alva aan zijn vorst verzocht ontslagen te worden van zulk een ondankbare taak. En de koning gaf het ontslag, 18 December 1573!

Sombere, mistige dag, doch voor het zuchtend Nederland een dag van zonneglans en lenteweelde, omdat de bloedhertog onze erve verliet. Beladen met den vloek der Nederlanden ging hij heen!

Opgevoed in de school van Machiavelli, speelden list en bedrog een groote rol in Alva's staatkunde en was wreedheid zijn machtigste wapen. Doch hier hadden die wapenen gefaald door de trouw van Oranje, de taaheid der Nederlanders en de bescherming Gods.

Als een bankroetier verliet hij deze lage landen, die zes jaar lang het tooneel van bloedige tyrannie waren geweest.

Geen wroeging kwelde hem over zooveel vergoten bloed, over zooveel wreed vertrappt geluk; slechts dit griefde hem, dat het mislukken van zijn opzet hem de ongenade van zijn vorst had bezorgd. Verbannen van het hof, kreeg hij Uzeda tot verblijfplaats.

Nog eenmaal echter zou Alva een rol spelen in Spanjes geschiedenis. Het was toen Philips Portugal wilde veroveren. Spottend moet Alva toen gezegd hebben, verwonderd te zijn, dat Zijne Majesteit een gevangene noodig had, om een koninkrijk te veroveren.

Maar dat Philips in het najaar van 1582 tot koning van Portugal kon worden gekroond, was toch Alva's werk. Deze glorie kon evenwel voor den 74-jarigen grijsaard niet goed maken den smaad bij de Spaarnwouderpoort van Haarlem ondervonden.

Die worm bleef knagen aan zijn hart.

En het bleef voor den ouden veldheer een onopgelost raadsel, hoe Oranje aan het hoofd van een bende boeren en bierbrouwers het verzet tegen Spanje kon volhouden. Dat de sleutel voor dit raadsel gezocht moest worden in het verbond, dat Oranje had gesloten met den „Alleroppersten Potentaat aller potentaten,” dat wist de „IJzeren Hertog” niet!

P. DE ZEEUW J.G.ZN

In het Museum te Antwerpen is het origineel te zien van de illustratie hiernevens, voorstellende de omverwerping van het standbeeld, dat Alva voor zichzelf deed oprichten! En dit geschiedde slechts enkele jaren na zijn vertrek uit Nederland.

